

ומתקינין לו כהן אחר תחתיו

דף י"ב - הרב בנימין חבבו

לדברי הרמב"ם שמספיק יום אחד למשיחה וריבוי גם יחד ומה גם שמספיק אפ"י אחד מהם **פעם אחת?** כתב הרש"ש [ה' ע"א יומא ד"ה גמרא נתרבה] שפשט הבריתא שה"ה נמי יום אחד לשניהם והא דכתב אחד ושבעה לשני הצדדים ממילא למדנו יום אחד לכאן"א מהם שאין השבעה מעכב. וברדב"ז הלכות כלי מקדש פ"ד הי"ג כתב שנוסח זה של הבריתא בא כדי ללמדנו שחיסור ימים הוא בדיעבד ולא לכתחילה ובאמת ממה שכתוב "ת"ל אשר ימשה אותו ואשר ימלא את ידו מ"מ" נלמד כ"א מהם אפ"י יום אחד ולכאן לפי זה כיון הרש"ש. בשיח יצחק הקשה [ד"ה שם נתרבה] בשם שיטה כ"י מדוע לא נכתב בנוסח הבריתא אפ"י נתרבה או נמשה יום אחד? והשיב שאמנם כן איתא מפורש בתו"כ אמור פר' ב'. "אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, מה תלמוד לומר לפי שנאמר, 'שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבוא אל אהל מועד לשרת בקודש', שיכול אין לי אלא שנמשח שבעה ונתרבה שבעה נמשח שבעה ונתרבה יום אחד, נמשח יום אחד ונתרבה שבעה נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד **ואפילו שעה אחת מנין תלמוד לומר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה אפילו שעה אחת ומילא ידו ללבוש את הבגדים אפילו שעה אחת...**"

הראב"ד שם למד מהתו"כ שאפ"י מרובה בגדים מספיק שעה אחת כמשוח בשמן. וכמפורש בספרא כך גרסו הריטב"א ותוס' רא"ש כאן, וציינו שמה שרש"י כתב "אפ"י שעה אחת לא גרסינן", הוא מטעם שדבר יתר הוא שהרי ברור שמשיחה היא שעה אחת ולא כל שעה ולכן

המשנה אומרת: "ומתקינין לו כה"ג אחר תחתיו שמא יארע בו פסול" – מהי ההתקנה? רש"י ד"ה 'ומתקינין לו' כתב: "**ומזמנין כהן אחר להיות כהן תחתיו...**" – משמע רק ענין של הכנה. ובתו"י ד"ה ומתקינין כתב: "**להתקיין לו בגדי זהב כמדתו... ולהזהירו לשמור עצמו בטהרה** ודוקא מתקינין אבל לא היו מפרישין..."

משיחת וריבוי כה"ג

הגמ' ביומא ה. : "דתניא: וכפר הכהן אשר ימשה אותו ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו, מה תלמוד לומר? לפי שנאמר 'שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו' [שמות כ"ט], אין לי אלא נתרבה שבעה ונמשח שבעה, נתרבה שבעה ונמשח יום אחד, נתרבה יום אחד ונמשח שבעה מניין? תלמוד לומר: 'אשר ימשה אותו ואשר ימלא את ידו - מכל מקום'. א"כ ישנה הדרגה: א) משיחה וריבוי בגדים כל שבעה -אפשרות ראשונה ומועדפת. ב) ריבוי שבעה ומשיחה יום אחד, או משיחה שבעה וריבוי יום אחד.

כתב הרמב"ם הל' כלי המקדש פ"ד [הי"ב - י"ג]: "**ואם אין שם שמן המשחה מרבין אותו בבגדי כהונה גדולה בלבד.** כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמנה בגדים ופושטן וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום שנאמר שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו, וכשם שרבו בגדים ז' כך משיחה בשמן שבעה יום אחר יום, ואם עבד קודם שיתרבה בבגדים כל שבעה, או קודם שימשח כל שבעה עבודתו כשירה, **הואיל ונתרבה או נמשח פעם אחת נעשה כ"ג לכל דבר**". בסוגיא אשכחן יום למשיחה ושבעה לריבוי ולהפך. א"כ מהו המקור

אולמיה האי מהאי אם גם הוא לא עשה כסדר הנ"ל? אלא שלכתחילה משתדלים לסיים הסדר של שבעת ימים קודם יוה"כ, ולכה"פ אפי שעה אחת, אך בכל מקרה הכה"ג שמינו לכהן באופן קבוע הוא שעובד, אלא שביטלו מ"ע של מילואים.

חביתי חינוך של כה"ג

במנחות ע"ח ע"א איתא: "א"ר חסדא כה"ג המתקרב לעבודה צריך שתי עשרונות האיפה אחת להמשחו ואחת לחינוכו. מר בר רב אשי אמר שלש. ול"פ הא דעבד עבודה כשהוא כהן הדיוט הא דלא עבד עבודה כשהוא כהן הדיוט". א"כ רואים שכה"ג צריך להביא מנחה להמשחו ומנחה לחינוכו ומבואר ברש"י כת"י ד"ה 'הא דיעביד עבודה': "שלש: אחת לחינוכו לעבודת כהן הדיוט, ואחת לחינוכו לעבודת כה"ג ואחת לחביתין" וחביתין אלו הם חביתי כה"ג של כל יום ונוספו להם של חינוך אם לא עבד מעולם. וברש"י ד"ה 'ואחד לחינוכו' "בשביל שנתחנך היום לעבודת כה"ג". וכן הוא בתוד"ה 'אחת' שם.

הן רש"י כת"י והן תוס' מביאים שיטה נוספת: "וי"מ כגון דעבד עבודה ביוה"כ ולא מילתא היא דהא קרבן יחיד אינו קרב ביוה"כ, ובפ"ק דיומא קא בעי אם אירע פיסול בכה"ג במה מחנכין את השני ביה"כ". ונראה שהוקשה ליש מפרשים, מהו החינוך בן היום אחד בלבד מדאו', דהרי לגבי מנחת חביתין כתיב: "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לד' ביום המשח א'תו" [ויקרא ו יג], ואיך יתיישב עם מצות מילואים ששם נמשח בכל יום ומהו היום המיוחד, ואף אם נאמר שמילואים לא היו לדורות שבעה איך יתיישב "קרבן אהרון" ו"ביום המשח אותו"?! ומכח זה הוכרחו לומר שהוא יום מיוחד שהוצרכו בדוקא למנות כה"ג וכל שיש צורך בכה"ג בדוקא צריך לזה.

ובגרי"ז שם תלה את שיטתם של היש מפרשים, שהצריכו את עשירית האיפה דוקא לדבר שצריך עבודה

גם ריבוי בגדים הוא בכהאי גוונא¹. ונראה מדבריהם שהבינו שהבריתא שבגמ' היא הבריתא בספרא ולכן בהגהה של רש"י אתי שפיר. אך עכ"פ לגי' שאכן ישנם בתו"כ המלים "אפי' שעה אחת", ניתן לומר דס"ל דלא דמי ריבוי למשיחה, משום שמשיחה היא במצחו והחלות היא מיד שהרי נעשה בגופו, מה שאין כן בריבוי שהוא רק מצד עבודתו ככהן גדול, ולכן צריך שישמש בפועל ויקריב מנחת חביתין שלו וכדו'. וכן ניתן לומר שאמר אפי' שעה אחת משום שרצה לחדש בדין ריבוי בגדים בעבודה, ולהשמיענו דין הרמב"ם, שלא יעבוד את עבודות היום אלא רק ילבש ויפשוט, ולכן היה צריך לומר אפי' שעה אחת. ויתכן לומר לאידך גיסא שלענין משיחה נאמר, ללמדינו שאע"פ שהשמן צריך להראות והיינו אומרים שצריך להראות כל שבעה, קמ"ל שבשעה אחת סגי, וזהו אשר ימשח אותו שיהיה ניכר במשיחתו ומספיק אפי' שעה אחת. [וקצת ראיה לזה שהשמן צורתו היתה להראות, מקושיית הריטב"א ושאר ראשונים לקמן יומא י"ב ע"א ד"ה 'במה מחנכין אותו', "שצריכין שיהא ניכר לכל כי עבודת היום בכה"ג. וא"ת והלא ניכר במשיחתו בשמן המשחה? י"ל דסוגיין לאחר שנגנו...". א"כ המשיחה היתה צריכה להיות ניכרת, וזוהי צורת המצוה, וקמ"ל בספרא דבשעה אחת סגי.]

המורם מכל הנ"ל שאין שום אפשרות שימונה כה"ג ללא משיחה או ריבוי ח' בגדים לכל הפחות שעה אחת.

מדברי הרמב"ם הנ"ל משמע שדין המילואים נהוג למינוי כה"ג אפי' בשאר ימות השנה, ואין הכה"ג עובד בשבעת ימי המילואים. אך הראב"ד השיג ואמר שדין זה שאינו עובד לכתחילה בימי המילואים הוא דוקא לעבודת יוה"כ ולא בימות המילואים של כל השנה, ששם כה"ג עובד בשמונה בגדים לכתחילה גם בימי המילואים. גם בדברי הראב"ד ברור שאין כוונתו שאם הגיע יוה"כ ועדיין לא נגמר הסדר הזה של מינוי הכה"ג ייקחו אחר, שהרי מאי

¹ כך מפורש בתורא"ש ולכאורה זו גם כונת הריטב"א.

שנינו בספרא (תו"כ) צו פר' ג הי"ג כתב: "כשהכהן מתקרב בתחילה לעבודה מביא עשירית האיפה משלו ועובדה בידו. אחד כ"ג ואחד כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביא עשירית האיפה משלו עבודתם פסולה". ובירושלמי יומא פ"א ה"א איתא: "ר"י בר חנינא אמר עשירית האיפה ומכנסיים מעכבין. מה טעמא? זה וזה עשייה". וביומא ה: בנפק"מ בין מ"ד כל הכתוב בהם מעכב לבין כל המעכב בהם לדורות דוקא מעכב, לא זכר שם את עשירית האיפה, מכאן שאינה נפק"מ ביניהם ולכו"ע מעכבת היות ונלמדת 'זה' 'זה' מ'זה' קרבן אהרון'. ועפ"ז הגר"א בירושלמי שקלים פ"ז ה"ג, "כשהכהן מתקרב תחילה לעבודה מביא... א' כה"ג ואחד כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביאו עשירית האיפה שלהם עבודתן **כשירה**", הגיה "**פסולה**". מאידך בתוספתא שקלים פ"ג הט"ז ובחגיגה פ"ב ה"ד כתוב 'כשירה', וכן המל"מ בהל' כלי המקדש פ"ה הט"ז מדקדק מכך שביומא י"ב ע"א כששאלה הגמ' כשנפסל כה"ג ומעמידין אחר תחתיו במה מחנכין, לא תירצה 'בחביתי חינוך', שאינה מעכבת. והביא את דברי התוס' הנ"ל במנחות ע"ח שהיא קרבן יחיד ואינה קריבה ביוה"כ, וא"כ מוכח שאינה מעכבת. ובמשנת אליהו (ר' ישראל משקלוב) בשם הגר"א דוחה את דברי המל"מ, משום שקיבל לעיקר את גירסת הספרא וירושלמי יומא דמנחת חינוך מעכבת, והוכיח מהגמ' ביומא י"ב דלא כמל"מ, דאדרבא משם נלמד שישנה חובת חינוך דאורייתא ומשום דא"א להקריב קרבן יחיד, נדחקה הגמ' להעמיד לר"פ שעבודתו מחנכתו והיא במקום החינוך בחביתין.

הגר"ז במנחות סובר שגם למ"ד פסולה העבודה אפשר דוקא אם לא הקריב חביתי כהן הדיוט אך אם הקריב חביתי חינוך של הדיוט לא מעכבין חביתי כה"ג ולא נפסלת עבודתו וכן הבין האו"ש [בהל' כלי המקדש פ"ה הט"ז] ודקדק בלשון הספרא "**כשהכהן** מתקרב בתחילה לעבודה" בלשון יחיד. אולם יש להעיר ע"כ מהמשך לשון הספרא: "**כשהכהן** מתקרב בתחילה לעבודה מביא

כה"ג מעיקרא, ולכן הוא דוקא יום אחד בשנה ביוה"כ, ולא בשאר עבודות שאע"פ שהוא חייב לעבוד ב-ח' בגדים אינו מחוייב בעצם העבודה ואינו צריך לשם כך מנחת חינוך. ותוס' ורש"י כת"י סברו שכל עבודת כה"ג צריכה עשירית האיפה ואין הפרש בסוג העבודה. והקשה הגרי"ז על ביאורו, דאם כל עבודה בעי עשירית האיפה מה הקשו הם ז"ל ל"מ, שא"א שיקרב ביוה"כ שהוא קרבן יחיד, והלוא אם מדובר על רשות לעבודה ביוה"כ, אפשר להקריב את העישרון מאתמול ונשאר בצ"ע. וכן יש להקשות על ביאורו דלא מובן מהו '**כגון**' בדברי הי"מ והרי זו העבודה היחידה?!

עוד אפשר לפרש בשיטת היש מפרשים, ולתרץ הקו' הראשונה של רש"י ותוס', שכל שהוא להעמיד כה"ג והעבודה מחויבת שתיעשה בכה"ג וא"א להעמידו ללא מנחת חינוך, הוי כהכשר עבודה שא"א שתיעשה בע"ש שעושים אפי' מלאכות דאו' בשבת (מקד"ד סי' ל' סק"א) [וכן מצינו ברש"י ד' ו: ד"ה 'הותרה היא בציבור' גבי פרו של כה"ג ביוה"כ שאף שהוא קרבן יחיד נאמר בו 'הותרה' ולא 'דחיה' כי 'קרבנן תלוי בו]. ולפי"ז נחלקו הי"מ על הראשונים וס"ל דמנחת חינוך היא לעיכובא, ולכן שפיר דמי להביא המנחה ביוה"כ, לעומת דעת הרש"י כת"י והתוס' שדייקו מד' י"ב שלא הצריכו ביוה"כ מנחת חביתין דסברי דאינה מעכבת. ולי"מ לכאורה חלוקה סוגיא דמנחות עם הסוגיא דיומא י"ב, כי מדבריהם משמע שדוקא היא המחנכת כה"ג ליוה"כ. ואפשר שלשיטתם בעינן תרתי, הן חינוך מנחת חביתין והן מה דאיתא ביומא י"ב¹.

בשאלה זו אם מנחת חביתין של כה"ג מעכבת:

¹ הע' העורך: או שסברו שביומא י"ב מדובר בכה"ג שנפסל והכהן המתמנה אינו אלא שלוחו כדעה המובאת בתו"י [ד"ה שחט] ובריטב"א [ד"ה חפן ומת] ד' מ"ט, וכמבואר במקד"ד שם.

לצורך עבודת כה"ג ביוה"כ ולכאן לא כדברי הגמ' ביומא ה' שלא זכרה מכל זה מאומה.

או שנפרש בדברי קה"ע שכוונתו רק למינוי מי שיחליף ביוה"כ זמנית ובעצם למינוי קבוע צריך ריבוי וכו' כדי להיות כה"ג ומינוי בפה שייך דוקא כשאין אפשרות שהכה"ג הקבוע יעבוד ולפי"ז הירושלמי לא פליג על סוגיית בד' ה'. אולם קשה מהמעשה ביוסף בין אילם המובא שם בירושלמי קודם לכן: "מעשה בכך אילם מצפורין... אמר לו בן אילם אילו לא דיך אלא ששימשתה שעה אחת לפני מי שאמר והיה העולם וידע בן אילם שהוסע מכהונה גדולה". ואם התמנה דוקא ע"י מעשה ולא ע"י דיבור מה שייך שע"י דיבור יסיעוהו מן הכהונה? וא"א לדחות ראיה זאת בכך ששם מדובר בטרם עשה כמעשה כה"ג ולכן סגי בהכי, שהרי מפורש לא כך בירושלמי בדברים ששם בפיו של ינאי מלכא "לא דיך ששימשת שעה אחת לפני המקום".

דרשה זאת שבירושלמי מקורה בתו"כ אחרי מות [פר' ה' פ"ח ה"ד] וכתב שם הר"ש משאנץ ד"ה מנין: "כלומר מנין שצריכין אנו להתקין כהן אחר שמא יארע בו פסול וזו התקנה תהיה במקום משיחה או ריבוי בגדים שצריך לעשות בכה"ג קודם יוה"כ, ולפי שא"א למשחו קודם שאין שני כהנים גדולים עושים כאחד משום איבה, ולכך צריך התקנה להיות במקום משיחה". וכן בראב"ד שם. ומדבריהם נלמד שאכן המינוי הוא דין דאורייתא מערב יוה"כ שנלמד מהפס' 'וכפר הכהן' וכן מפורש שלא צריך ריבוי בגדים וכו' וכדברינו למעלה שהוא אופן נוסף למינוי ודלא כביומא ה'.

מינוי ממלא מקום לכה"ג שנפסל ביוה"כ

ביומא י"ב ע"א על דברי המשנה "ומתקנין לו כהן אחר" אומרת הגמ' "פשיטא אירע בו פסול קודם תמיד של שחר מחנכין אותו בתמיד של שחר אלא אירע בו פסול אחר תמיד של שחר במה מחנכין אותו?" ומונה בדברי הגמ' כדבר פשוט שאי עביד תמיד של שחר ב-ה' בגדים שפיר

עשירית האיפה משלו ועובדה בידו. אחד כ"ג ואחד כהן הדיוט שעבדו עד שלא הביא עשירית האיפה משלו עבודתם פסולה" ואם נכון הדיוק לא היה צריך התו"כ לחזור על דין הכה"ג שהרי אינו מיוחד בענין זה וכן סיומת הרבים אינה מתאימה.

מינוי בפה

תוס' [יומא י"ב ע"ב ד"ה כה"ג] מביא דבר נוסף שצריך לכה"ג: "וי"ל דכה"ג מתמנה בפה ומסתלק בפה, ובירושלמי דריש ליה מקרא ומסתברא שהדבר תלוי במלך ובאחיו הכהנים...". ובירושלמי יומא פ"א סוף ה"א: "...ומניין לרבות כהן אחר תלמוד לומר אשר ימשח אותו משוח בשמן המשחה ומרובה בבגדים מניין תלמוד לומר ואשר ימלא את ידו ומניין לרבות כהן אחר המתמנה תלמוד לומר וכפר הכהן. במה הוא מתכפר רבנין דקיסרין בשם רבי חייה בר יוסף בפה אמר רבי זעורה הדא אמרה שממנין זקנים בפה אמר רבי חייה בר אדא מתניתא אמרה כן חזור כך בארבעה דברים שהיית אומ' ונעשך אב בית דין על ישראל". [וכן במגילה פ"א ה"י ובהוריות פ"ג ה"ב]. ומוכה בירושלמי הנ"ל שהוא דבר נוסף שעומד לעצמו ומספיק כדי למנותו; שהרי דרש למעלה מזה מוכפר הכהן שכפרה באהרון, ובא להוסיף אשר ימשח אותו לכהן אחר במקום אהרון במשיחה, ואשר ימלא את ידו לענין מרובה בגדים, והוסיף וכפר לומר שכל המתמנה גם הוא בכלל וכפר אע"פ שאין בו משיחה או ריבוי, וא"כ הוא אופן אחר לגמרי של התמנות מקביל לאופנים שלעיל מיניה וכדברי קה"ע שם [ד"ה ה"ג במה הוא מתמנה]: "... וה"פ כהן שמתקנין תחתיו במה הוא מתמנה". ואע"פ שפסוק זה מדבר דוקא בכפרת יוה"כ ילפינן מיניה לענין עצם המינוי, משום שהיא העבודה היחידה שקבוע לה זמן שמחויבת להעשות ע"י כה"ג. עכ"פ לפ"ד הירושלמי הנ"ל ישנו דילוג על האופנים הרגילים למינוי כה"ג

עכ"פ המעליותא שעובד ב-ח' בגדים כחינוך כה"ג בדף ה'. אך לרמב"ם שלא מצריך שם עבודה לשם מה מהפך?! אמנם אבהא"ז [בהל' עבודת יוה"כ פ"א ה"ג] באר בדעת הרמב"ם שמועילה לבישת ח' בגדים רק במקום ובזמן שראויים לעבודה ולכן כאן שהוא זמן עבודה בבגדי לבן צריך להמתין עד שימצא איברים שצריכים להיפוך ורק אז מועילה הליבישה, וכיון דבאמת בעינן להפך ממילא המתמנה מהפך, אך אין ההיפוך מצורך ההתמנות. ובחזו"א [סי' קכ"ו סק"ט] כתב כדמות זה והסתפק אי בעי היפוך בפועל.

גם אליבא דפ"י רש"י ישנם קשיים בת"י זה מכמה פנים. א) מלאכה ביוה"כ ללא צורך (שפ"א ומקד"ד), ואפשר לישב שחינוך הוא צורך. ב) מיחזי כהולך לעשות עבודות היום בזהב, מוסיף טירחא לכה"ג וכן מוסיף הוא לסדר העבודה [ש"י על רש"י ע"ב ד"ה משיחתן].

רב פפא - עבודתו מחנכתו:

פ"י רש"י: "עבודת יוה"כ עצמה שאינה כשירה אלא בכה"ג וזה עובדה מחנכתו לכהונה גדולה". ומתבאר מדבריו דכיוון דעבודה זו אינה אלא ע"י כה"ג סגי בהכי לחנכו. ולדבריו גם באירע בו פסול קודם התמיד לא בעינן היכרא של ח' בגדים שהרי כל עבודות היום כשירות דוקא בכה"ג ודי לנו בזה כדי למנותו [אלא שסו"ס מוכרח לעבוד בח' בגדים]. ולעומת זה תרוה"ד וכדו' לא תספיקנו כדי למנותו לכה"ג שאינה מעבודת היום המחויבת להיעשות ע"י כה"ג. אולם הר"ח פ"י "עבודתו לפני ולפנים היא קובעתו לכה"ג", דכל שאר העבודות ישנן גם בכהן הדיוט ולמרות שביוה"כ נעשות דוקא ע"י כה"ג אינו מספיק למנותו, וסתם עשיית התמיד אינה מספקת אלמלי ח' בגדים דהוי כריבוי.

עצם לימודו של ר"פ חנוך כה"ג מחנוך כלים קשה, שהרי מעיקרא חמור דין חנוך הכה"ג שהוא במשיחה וריבוי שבעה בעוד שלכלים מעיקרא היתה מספקת

הוי חינוך כה"ג לעבודת יוה"כ. ומביאה הגמ' כמה אופנים לאפשרות ההתמנות: א) לרב אדא בר אהבה – באבנט של בוץ למ"ד אבנטו של כה"ג כשל כהן הדיוט. [ולגי' הר"ח והרמב"ם כנראה צ"ל באבנט של שעטנז ולמ"ד אבנטו של כה"ג לא כשל כהן הדיוט]. ב) אביי – לשיטת ר"ה שזר שהפך בצינורא חייב מיתה מהפך המתמנה ביוה"כ באופן יזום בצינורא ב-ח' בגדים. ג) רב פפא – עבודתו מחנכתו ללא צורך בדברים נוספים.

רב אדא בר אהבה:

אליבא דרש"י דסובר שלובש אבנט של בוץ, זהו אבנט המיוחד ליוה"כ וניכר שהוא של כה"ג מאחר ששאר כהנים חגורים בשעטנז. אולם אין להבין שמועילה לבישת האבנט כשם שמועילים ח' בגדים שהרי אין לכך שום מקור בתורה אלא בצירוף לעבודה בפועל מהני. אמנם בלא"ה שיטת רש"י [ה' ע"א ד"ה ריבוי שבעה] גם בריבוי של ח' בגדים בעי שימוש בעבודה. אבל הרמב"ם בהל' כלה"מ פ"ח הל' א-ב כתב שכהן הדיוט משמש כל השנה בשל בוץ וכה"ג בשל מעשה רוקם ואם ילבש של בוץ המיוחד ליוה"כ לא יהיה שונה במאומה משאר אחיו הכהנים, ולכן נראה שסב' כר"ח בפ"י הסוגיא כאן שלבש באופן מיוחד מעשה רוקם שיוכר ככה"ג ופשט כדי לעבוד עבודות היום. אם נצרף את דבריו שם בהל' כלה"מ פ"ד הי"ג שאינו עובד גם בזמן ריבוי ב-ח' בגדים, כשמתחנך כאן אינו שונה, שהרי הוא זמן וסדר בגדי לבן ואינו יכול לעבוד בו כעת בסדר עבודת היום הפנימית.

משמע א"כ שבעצם חינוך באבנט הוא במקום ריבוי ב-ח' בגדים [ולא כדכתיבנא לעיל שהוא שונה]. הרמב"ם לא הזכיר ת"י זה להלכה בסדר מינוי כה"ג.

אביי:

בין לרש"י שפ"י שמהפך ע"ג המזבח באברים ומקרב שריפתם, ובין לר"ח שמדובר בעצי המערכה, ישנה

אמר רבי יוסי מעשה ביוסף בן אלם בציפורי שאירע בו פסול בכהן גדול ומינהו תחתיו ואמרו חכמים ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט. כהן גדול משום איבה, כהן הדיוט משום מעלין בקודש ולא מורדין. "וא"כ אפי' לר"מ דסבר דכל מצות כהונה גדולה עליו הראשון חוזר לעבודתו, ומאי אולמיה ראשון מאחרון?! וודאי לחולקים שאינו ככה"ג, מדוע לא, והרי התמנה? אמנם אפשר היה לומר שהוא רק תקנה מדרבנן משום איבה ומדאורייתא אינו פחות מהראשון ושניהם שוים. אולם בתו"כ צו פר' ג' ה"ד: "... אותו – **אין מושחים שני כהנים כאחד**. ביום המשח – **מיום שנמשח מביא עשירית האיפה עד עולם**". ובירושלמי ביומא [פ"א סו' ה"א וכן בהוריות פ"ג סו' ה"ג] ישנה תוספת: "**רבי יוחנן אמר מפני האיבה**". ונראה שהוא טעמא דקרא ולא דין דרבנן שהרי נסמך על הפסוק.

הפנ"י במגילה ט' ע"ב [ד"ה אימא סיפא] נקט שהנפק"מ במחלוקת היא שלר"מ אם עבד עבודתו כשירה כשעבד ב-ח' בגדים ולר' יוסי **משום איבה עבודתו פסולה** דהרי כה"ג מסתלק בפה, וע"פ מי שבידו הדבר מסור סולק ולכן איננו עובד ככה"ג. **ואם עבד כהדיוט לר' יוסי כשר**. ופליג ארש"י [י"ג ע"א ד"ה 'שאם עבר ועבד'] שכתב: **"... אבל בארבעה ודאי פסולה דהוה ליה חסר בגדים"**.

ובתוס' [ד"ה 'כה"ג משום איבה'] צ"ב אם כוונתו לומר רק שהטעמים המובאים משום איבה ומעלין בקודש הם סיבה למה אין עושין אותו כה"ג של קבע, ואין מורדין אותו אך אם הורידוהו ירד, כיון שאפשר בפה, אלא שבפועל לא עשו כן. או שהם סיבות עצמיות מעיקר הדין ואפי' סילקו בפה לא מהני, והאי 'שהוסע מן הכהונה' אינו אלא לענין עבודה אך עדיין נוהגים בו איסורי כהונה גדולה ואי עבד ב-ד' בגדים עבודתו פסולה ולא פליג ארש"י.

משיחה חד פעמית ולא דמי לחינוך כה"ג (חזו"א הנ"ל ועוד) וכיצד נילף מיניה?! יש להעיר שאפשר להבין את תי' אביי ור"פ שמכיון שאין אפשרות למנות ע"י אבנט למ"ד לא זהו אבנטו של כה"ג, נזקקנו למצוא אפשרויות חלופיות לשיטתו ואין תירוציהם חולקים על דברי ראב"א. אולם ישנה אפשרות להבין שהם חולקים מעיקרא (חזו"א הנ"ל) ולשיטתם לא תועיל לבישת האבנט כלל. וכך משמע מדברי הר"ח שכתב "ונדחה" על אוקימתא דאבנט, וכן כאמור למעלה הרמב"ם לא הביא זאת כאפשרות לחנוך כה"ג. תירוצי אביי ור"פ ודאי חולקים זע"ז מאופן הבאתם בגמ', מלבד הקשיים שישנם מכל או"א מהם. הרמב"ם הביא [בפ"א ה"ג מהל' עבודת יוה"כ] את דברי ר"פ ולא הזכיר את האפשרות של אביי.

מכל האמור עולים כמה קשיים;

ראשית תי' ראב"א ותי' ר"פ אינם עולים כהוגן עם הבריתא בדף ה' ע"א שהצריכה לבישת ח' בגדים לריבוי. וכן העירו הגבו"א ועוד.

בר מן דין כשאמרה הגמ' "פשיטא אירע בו פסול קודם תמיד של שחר מחנכין אותו בתמיד של שחר" – אם כפרש"י בדף ה' שחינוך הוי עם עבודה ניחא נמי הכי, אך אי נימא כהרמב"ם דלובש ופושט ואיננו עובד, צ"ע מאי פשיטא ליה. [אמנם האבהא"ז והחזו"א תירצו כנ"ל].

ובכלל תימה הוא כיצד לא הזכירה כאן הגמ' דין החינוך המפורש בבריתא בדף ה'!?

ומתוך כך יש לשאול האם חינוך זה הוא כמשמעותו בדף ה', וזהו מינוי של כה"ג לכל דבר ועניין [כדמשמע מלשון הר"ח: "במה נקבע בכהונה גדולה"?!]

דלקמן בעמ' ב' איתא: "תנו רבנן אירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ראשון חוזר לעבודתו שני כל מצות כהונה גדולה עליו דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט.

באותו יום אך לזמנים שונים לית לן בה. אולם עדין קשה בריטב"א שכתב "והלל ניכר במשיחתו" דאי הוי כמשיחת כה"ג רגילה והרי הוא ככה"ג לגמרי מה לנו ההיכר, והרי במשיחה עצמה יש מינוי של הכה"ג המחליף!?! ונ"ל בדעת הריטב"א שהיכר דאיכא כה"ג קבוע ורואים שאין הוא משמש, נראה כאילו אין עבודת יוה"כ נעשית בכה"ג ולכן ישנו דין היכר מיוחד כאן כמו שכתב.

ואכתי אנן קיימין בסתירת הסוגיות בין דף ה' לדף י"ב וכן לא איתבריר לן מאי טעמא חוזר תמיד ראשון לעבודתו. אולם לדעת התו"י והריטב"א שהקשו מדוע לא ימשחו בשמן, אפשר לומר שכל הסוגיא אינה עוסקת בנמשח בשמן ואי נמשח הוי ככה"ג גמור, ואין קדימה לכה"ג הראשון.

[הרש"ש (ד"ה גמ' פשיטא) רצה בתחילה לחדש, שלשון הפסוק 'אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידו' אף שהוא לעיכובא, אך לשון עתיד מורה 'דסגי אם ימשח או ימלא א"י אח"כ', וכרגע ביוה"כ יכול לשמש רק ע"י היכר. אולם אחר שראה את התו"כ הנ"ל ביאר אחרת כמו שיבואר בהמשך.]

ונראה דאיכא תרי גוויי כהונה גדולה. אחד שמתמנה לכהונה גדולה ע"י מילואים ובהכי הוי ג"כ תרי גוויי (א משוח. ב) מרובה בגדים. ונפק"מ לענין פר הבא על כל המצוות (הוריות פ"ג מ"ד) דמשוח חייב ומרובה בגדים פטור. וכן משוח לעולם בקדושתיה קאי ואפי' עבר מחמת מום וכדו' עדיין מביא פר על שגגתו (רמב"ם הל' שגגות פט"ו ה"ז). וא"כ גם אם הורידוהו מגדולתו עדיין קדוש. וצ"ב לגבי מרובה בגדים אי מסייעין אותו מכהונתו אי אסור באלמנה וכדו'. הן במשוח והן במרובה בגדים פר כה"ג ועשירית האיפה באים משל כה"ג משמש. וברמב"ם הל' כלהמ"ק פ"ד הט"ו כתב: "ואין ממנין שני כהנים גדולים כאחת" ומדובר הן במשיח והן במרובה

וכן ברמב"ם בהל' עבודת יוה"כ פ"א ה"ג כתב: "... עבר יוה"כ הרי הראשון חוזר לעבודתו והשני עובר וכל מצות כה"ג עליו שאינו עובד ככה"ג ואם עבד עבודתו כשירה...". ונוטה הדבר שדוקא אם עבד בח' בגדים אך ב-ד' בגדים לא אולם לא כתב בפירוש.

עם כל זה עדיין לא ברור מה יתרון לראשון על השני. לגבי פר של כה"ג ביוה"כ מביא התו"י [י"ב ע"ב ד"ה שני] פלוגתא דלריב"א בא משל ראשון שהוא קבוע, ולרבי אלחנן רק בימי הכפורים הבאים, אך ביוה"כ זה שהוצרכנו לשני הוי משל שני, ואפי' הוי הפר בא משל ראשון זכי ליה רחמנא לשני. [וכן במנחת חביתין של כה"ג מפורש פסק הרמב"ם (הל' תמו"מ פ"ג ה"כ)], שאם נטמא כה"ג בא משל הכהן העובד, אך אח"כ ודאי הדר דינא כמו כל שאר הדברים שהראשון מקריב ומשלו באה.]

וא"כ לכו"ע יש לשאול מדוע לכל דבר ראשון חוזר לעבודתו? וגדולה מזו אמרו בריטב"א מ"ט ע"א ד"ה חפן ומת ותו"י ותו' רא"ש [מ"ט ע"ב ד"ה שחט] שאי כה"ג נטמא הוי זה המתמנה כשליחו! [ולכאורה כריב"א ולא כסברת הרב אלחנן בתו"י הנ"ל]. ואי שני הוי כה"ג מה צריך להיות שליחו של ראשון?

ולאידיך גיסא יש לתמוה על מה שאמרו בתו"י [ד"ה במה מחנכין]: "דלא בעי למימר בשמן המשחה מחנכין אותו, שהרי בבית שני לא היה שמן המשחה...". ובריטב"א לשונו: "וא"ת והלא ניכר במשיחתו בשמן המשחה י"ל דסוגיין לאחר שנגנז שמן המשחה, שאין כאן אלא ריבוי בגדים...". והרי במשנה ריש כריתות נזכרת המשחה באיסור כרת כשאינו למצוותו, ומפורש בתו"כ 'צו' הנ"ל ובירושלמי שלמדו מ"אותו" שדוקא כה"ג אחד מושחים ואין אפשרות לשנים? ואפשר דסברי התו"י והריטב"א שמכיון שנטמא הכה"ג הוי ככה"ג בעל מום שאפשר למשוח תחתיו אחר, או דסבר דהאיסור דוקא באותו יום למשוח, או דאסור דוקא למשוח שני כה"ג שיעבדו

ואף שמפיל הר"ח שכתב 'לאקבועי בכה"ג' בבעיית הגמ' הבין דלא כן, ביאר הז"ת שלר"פ למסקנה הוי כתו"כ דלא מצריך מידי. ולדידי קשיא לי שגם בדעת ר"פ כתב הר"ח: "עבודתו לפני ולפנים היא קובעת לכהונה גדולה" וצ"ע.

הדברות משה (סי' א' ענף ד') מבאר, שדרשת 'אשר יכפר' מלמדת שצריך להזמינו מעוה"כ, או למנותו [אם לא הזמינהו] ע"י סנהדרין, אך עדיין לא הוי כה"ג עד שיעשה מעשה, ואפילו לאביי דסבר 'הזמנה מילתא' היא, כיון שיכולים לבטל דיבורם. ובהא פליגי בגמ' דידן איזה היכרא ומעשה מהני, כי בכניסתו בפועל צריך שיהיה ניכר במעשהו שהוא מונה לכך. ומשמע בדברי שמעיקרא מינויו לכה"ג הוי ליוה"כ בלבד. וצ"ב לשיטתו אם גם מסתלק בפה אם יסלקוהו מכל מעלותיו, ומה שלא עשו כן הוא רק מטעם מעלין בקודש. ומ"מ תפס מינויו בכך שאם לא הורידוהו לגמרי יש בו איסורי כהונה גדולה וחובותיה, אך אינו כה"ג בפועל.

ולכן פשוט לגמרא שמועיל היכרא אם עבד בתמיד ב-ח' בגדים, וגם לרמב"ם לא צריך במקרה זה לבישה ופשיטה שלהם לפני עבודה שהרי אינו מינוי מלא. ובנפסל אחר התמיד; לראב"א היכר הוי בעבודה באבנט מיוחד לכה"ג, ולאביי צריך היפוך בצינורא ב-ח' בגדים, והיכר זה הוא מדרבנן, כיון שיש לנו כבר כה"ג והוא אינו מודח ממקומו. ולר"פ לפי' רש"י סגי במינוי בפה וכניסתו לעבודה, וכיון שאינה כשירה ביוה"כ אלא בכה"ג אתבריר לכולם שמינויו קודם בפה יצא אל הפועל והרי הוא ככה"ג. ולפי' ר"ח ע"י שעובד עבודה המיוחדת ליוה"כ ונכנס לפני ולפנים סגי בהכי ולא נצרך לעבודה ב-ח' בגדים בתמיד. ואפשר לומר שלר"ח 'לאקבועי בכהונה גדולה', פירושו שתועיל ההזמנה ותתפוס בפועל ולא מצד מינויו לכה"ג. ויישב בזה את הרמב"ם שאין בכהן גדול כזה מינוי במשיחה שהרי רק כה"ג הקבועים מצד עצמם ומעמדם נמשחים וכן א"צ בגיבוי בגדים. אך

בגדים, ומקורו לכאורה מתו"כ צו הנ"ל, וסבר שדברי ר' יוחנן בירושלמי משום איבה הם טעמא דקרא וגם ריו"ח סבר דהוא דאורייתא, ולכן אע"פ שנדרש שם על משות לא ראה הרמב"ם סברא לחלק ולומר שדין שונה למרובה בגדים.

ואיתא סוג שני של כהונה גדולה והוא שמתמנה רק מצד שצריך לנו שעבודה זאת תיעשה בכה"ג כמו ביוה"כ. וכך משמע לדעת הריטב"א, התורא"ש והתו"י הנ"ל (דף מ"ט) שכתבו שהכהן המחליף הוי שליחו של ראשון. ופשוט שאין הכוונה לשליחות ממש, שהרי אין בכוחו של הכה"ג למנות אחר דכיוון שנטמא אינו בכלל עבודה, וכן המתמנה לא נתחנך והוי כהן הדיוט ולא יועיל מינוי. אלא שהוא כעין כה"ג שעובד בשמו של הכה"ג הקבוע ולכן בעי היכרא, וכלשון הריטב"א בסוגיין: "שיהא ניכר לכל כי עבודת היום בכה"ג". וצ"ב מנין למדו דין זה.

הרש"ש סובר; שהמקור לסוגייתנו הוא מהתו"כ הנ"ל המובא בירושלמי. ולהכי סגי בהיכרא. מדבריו משמע שהבין שהוא כמו חינוך גמור, ומעמדו כשל כה"ג - כיוון ששאל מדוע לא תספיק לשם כך לבישת בגדים בעלמא, ותירץ שא"כ לא יהא ניכר בזה שהרי גם כהן הדיוט השואל באו"ת עושה ב-ח' בגדים - אלא שהוא שלישי בדירוג:א) משיח, ב) מרובה בגדים, ג) מתמנה ביוה"כ.

בליקוטי הלכות כתב: "ודווקא בכהן זה המתמנה תחת כה"ג כשאירע פסול ביוה"כ בכה"ג אבל כשממנים מתחילה כה"ג אין נקבע בקדושת כה"ג אלא במשיחה בשמן המשחה וברבוי בגדים". ובזבח תודה ביאר שהמקור לסוגייתנו הוא מהתו"כ הנ"ל, [ומלשון 'אלא' דנקט נראה שהוא אינו ככה"ג הנעשה כמשפטו ע"י חינוך]. ודינו זה לכאורה אינו במת כה"ג ביוה"כ, וכריטב"א והתו"י הנ"ל שבמת יצטרכו מינוי גמור.

למשוח שניים], וכך נחא טפי לומר ע"מ ליישב עם דבריהם בד' מ"ט שהכהן המתמנה הוא כשלוחו של כה"ג. וד' יאיר עינינו.

תו"י והריטב"א הנזכרים לעיל שאלו מדוע לא יוכר במשיחה, ואפשר לומר שגם בכהונה גדולה כזו יתמנו במשיחה [ולא דרשו כירושלמי ותו"כ הנ"ל שא"א

אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד

כה. - הרב ניר יצחק קדוש

ששם הגמרא לומדת מפסוקים אלו איסור עבודה בישיבה (ומכפילות הפסוקים לומדת שם הגמרא שבנוסף לאיסור לעבוד בישיבה העבודה מחוללת), ומובא שם ללא חולק. וא"כ קשה מניין לרש"י ללמוד מפסוקים אלו איסור ישיבה ללא עבודה.

בדף סט; כמקור הדין לאיסור ישיבה, כותב רש"י את הפסוקים הנ"ל, ומוסיף "ולא מצינו בה ישיבה". ולענ"ד לפי"ז יתבאר דבריו, שאע"פ שאליבא דאמת הפסוקים מתייחסים לאיסור עבודה בישיבה, מאחר וביהמ"ק מוגדר כלשון הרמב"ם בריש הלכות בית הבחירה "בית שבו מקריבים קרבנות" היינו תפקידו היחידי של ביהמ"ק הוא מקום לעבודת הקרבנות, ומאחר והעבודה אסורה בעמידה, אין מקום לישיבה בביהמ"ק. [*הע' הרד"ך: לענ"ד יתכן שזו כוונת הרש"ש בסוגיתנו (דף כ"ה) כאן].

לעומת הסבר זה ברש"י שמקור האיסור נלמד מפסוקים, רש"י בסנהדרין ק"א: [ד"ה "גמירי"] מפרש שמקור איסור הישיבה בעזרה הוא: "הלכה למשה מסיני ולא מקרא", לכאורה צ"ל שגם היתר הישיבה למלכי ב"ד הוא בכלל ההלמ"מ, [*הע' הרד"ך: כמדומני שכ"כ להדיא בהגהות "עפרא דארעא" על ספר "ארעא דרבנן" בערך הנ"ל] כי אין דין דרבנן מפקיע איסור שמקורו הלמ"מ. יש לציין

"דתניא לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה פייס במזרחה וזקן יושב במערבה והכהנים מוקפין ועומדין כמין בכוליאר והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהן ויודעין שממנו פייס מתחיל... אמר אביי שמע מינה לשכת הגזית חציה בקדש וחציה בחול ושמע מינה שני פתחים היו לה אחד פתוח בקדש ואחד פתוח בחול, דאי סלקא דעתך כולה בקדש זקן יושב במערבה והאמר מר אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד..".

בטעם הדין

רש"י [ד"ה 'אין'] כותב שמקור איסור ישיבה בעזרה נלמד מהפסוקים: "כי בו בחר ה' א-לקיך מכל שבטיך לעמד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים", "ושרת בשם ה' א-לקיו ככל אחיו הלויים העמדים שם לפני ה'". [דברים י"ח]. וכותב רש"י [בד"ה "אלא"] שלמלכי ב"ד מותרת הישיבה בעזרה כי מצינו שנאמר: "ויבוא המלך דוד וישב לפני ד' ויאמר מי אנכי וגו' ["שמואל ב' פ"ז פס' י"ח]

נראה לכאורה, שמקור האיסור כאן לרש"י הוא מדאורייתא. וצריך להבין מדוע רש"י מזכיר ב' פסוקים ולא סגי במקור אחד. והקושי המתבקש בדבריו, כמו שאכן מעיר הגב"א בסוגיין, הוא מהגמרא בזבחים נ"ג: